

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки. Напрями діяльності

Навчально-практичний посібник «Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки: напрями діяльності» підготовлений відповідно до законодавчих та нормативноправових актів, які визначають правову основу функціонування територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Посібник розроблений з метою зміцнення суспільної довіри до діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, процесу мобілізації загалом. В посібнику відображаються поняття, історія розвитку та реформування, завдання та функції територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Значне місце відведено організації військового обліку, порядку проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації, бронюванню військовозобов'язаних, відстрочці від призову на військову службу під час мобілізації. Також навчальний посібник містить іншу інформацію, що стосується основної діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Актуальний для військовозобов'язаних громадян України, резервістів, військовослужбовців і працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, слухачів та курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів навчальних військових центрів і студентів військових кафедр, студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів, а також зацікавлених осіб.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЦЕНТРИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ: НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчально-практичний посібник

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
БОДНАРЧУКА ОЛЕГА ГРИГОРОВИЧА

Київ – 2026

УДК 355.7 (075)

Б 75

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закладу вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права»
(Протокол № 03 від 30.10.2025 р.)*

Рецензенти:

Микитюк Микола Андрійович – доктор юридичних наук, професор, професор спеціальної кафедри № 2, Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Остапенко Олексій Іванович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та інформаційного права, Національний університет «Львівська політехніка»;

Хитра Олександра Леонтівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри поліцейської діяльності, Львівський державний університет внутрішніх справ;

Чубенко Антон Григорович – доктор юридичних наук, професор, заступник начальника, Полтавська обласна військова адміністрація.

Укладачі:

Алієв Р. В., Боднарчук О. Г., Гаврик Ю. Г., Гаруст Ю. В., Євтушенко А. П.,
Конончук О. М., Корєцька В. В., Крейденко В. В., Кривенко О. В., Лошицький М. В.,
Моргун А. А., Новосядлий В. Г., Остряньський Е. В., Пашинський В. Й., Петков С. В.,
Руденко С. Ю., Скриньковський Р. М., Тична Б. М., Чемерис С. В., Шамрай Б. М.

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки : напрями діяльності : навч.-практ. посіб. / За заг. ред. О. Г. Боднарчука. – Київ : Видавничий центр “Кафедра”, 2026. – 448 с.

ISBN 978-966-2711-95-0

Навчально-практичний посібник «Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки: напрями діяльності» підготовлений відповідно до законодавчих та нормативно-правових актів, які визначають правову основу функціонування територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Посібник розроблений з метою зміцнення суспільної довіри до діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, процесу мобілізації загалом. В посібнику відображаються поняття, історія розвитку та реформування, завдання та функції територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Значне місце відведено організації військового обліку, порядку проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації, бронюванню військовозобов’язаних, відстрочці від призову на військову службу під час мобілізації. Також навчальний посібник містить іншу інформацію, що стосується основної діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Актуальний для військовозобов’язаних громадян України, резервістів, військовослужбовців і працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, слухачів та курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів навчальних військових центрів і студентів військових кафедр, студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів, а також зацікавлених осіб.

УДК 355.7 (075)

ISBN 978-966-2711-95-0

© О.Г. Боднарчук, 2026
© Видавничий центр «Кафедра», 2026

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	6
ПЕРЕДМОВА	7
ЦІКАВО ЗНАТИ	19
РОЗДІЛ I. ПОНЯТТЯ, ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ	54
1.1. Поняття територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки за законодавством України	54
1.2. Історія розвитку та реформування військових комісаріатів у територіальні центри комплектування та соціальної підтримки	57
1.3. Завдання та функції територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки	62
РОЗДІЛ II. ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ПРИЗОВНИКІВ, ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ ТА РЕЗЕРВІСТІВ	74
2.1. Поняття, мета та завдання військового обліку	74
2.2. Організація військового обліку в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях	84
2.3. Забезпечення персонально-первинного військового обліку виконавчими органами сільських, селищних, міських рад	86
2.4. Ведення персонального військового обліку державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями	93
2.5. Порядок взяття на військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які працюють в особливих умовах	98
2.6. Порядок взяття на військовий облік жінок, які навчаються та здобули освіту за медичною або фармацевтичною спеціальністю	99
2.7. Система військового обліку	100
РОЗДІЛ III. ПОНЯТТЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ. ОБОВ'ЯЗКИ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ГРОМАДЯН ЩОДО МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ	125
3.1. Поняття, зміст, види, організація і порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації	125
3.2. Поняття, порядок утворення, функції, права та обов'язки мобілізаційних підрозділів	132
3.3. Обов'язки підприємств, установ і організацій щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації	138
3.4. Обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації	140
РОЗДІЛ IV. ОКРЕМІ АСПЕКТИ БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ НА ПЕРІОД МОБІЛІЗАЦІЇ ТА НА ВОЄННИЙ ЧАС	148
4.1. Мета бронювання військовозобов'язаних	148

4.2. Організація і порядок бронювання військовозобов'язаних	149
4.3. Особливості бронювання працівників для галузей	150
4.4. Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації	157
РОЗДІЛ V. ОРГАНІЗАЦІЯ І ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ..	169
5.1. Завдання, види та організація обліку особового складу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки	169
5.2. Організація та ведення обліку особового складу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки в мирний час	172
5.3. Складання та ведення особових справ осіб офіцерського складу, осіб рядового, сержантського і старшинського складу	174
5.4. Організація і ведення обліку військовослужбовців під час їх переміщення	181
5.5. Організація і порядок ведення персонального, штатно-посадового та статистичного обліку особового складу	184
5.6. Присвоєння особистих номерів та забезпечення ідентифікаційними жетонами військовослужбовців	189
5.7. Особливості організації та ведення обліку особового складу в особливий період	191
РОЗДІЛ VI. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ТЦК ТА СП	197
6.1. Поняття, мета, основні функції, завдання та принципи цивільно-військового співробітництва	197
6.2. Історичні передумови формування та становлення і розвитку структури цивільно-військового співробітництва	208
6.3. Алгоритм виконання деяких типових завдань за напрямом цивільно-військового співробітництва в ТЦК та СП	212
РОЗДІЛ VII. ОБЛІК ПОМЕРЛИХ (ЗАГИБЛИХ), ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТІ, ЗАХОПЛЕНИХ У ПОЛОН АБО ЗАРУЧНИКАМИ, А ТАКОЖ ІНТЕРНОВАНИХ В НЕЙТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВАХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ПРАЦІВНИКІВ	215
7.1. Облік померлих (загиблих), зниклих безвісти, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих в нейтральних державах військовослужбовців і працівників	215
7.2. Виконання запитів громадян щодо розшуку військовослужбовців	225
7.3. Облік загальних втрат особового складу	226
РОЗДІЛ VIII. ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПОХОВАЛЬНОГО РИТУАЛУ	233
8.1. Український військовий церемоніал поховання	233
8.2. Порядок проведення військового поховального ритуалу	235
8.3. Церемонія прощання із військовослужбовцем, який загинув або помер під час виконання обов'язків військової служби	239
8.4. Транспортування військовослужбовця, який загинув або помер під час виконання обов'язків військової служби	240

8.5. Поховання військовослужбовця, який загинув або помер під час виконання обов’язків військової служби	242
8.6. Вшанування загиблих (померлих) військовослужбовців	244
8.7. Допомога на поховання та компенсація витрат на похованням	247
8.8. Порядок отримання компенсації родиною загиблого захисника або захисниці	251
РОЗДІЛ ІХ. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ТЦК ТА СП	263
9.1. Поняття, основні напрями діяльності та завдання психологічної служби	263
9.2. Поняття, методи, основні напрями та завдання психологічного забезпечення	267
9.3. Сутність, зміст, мета, завдання та напрями психологічної підготовки особового складу	268
9.4. Організація професійно-психологічного відбору у ТЦК та СП	271
9.4.1. Професійно-психологічний відбір, основні завдання та заходи	271
9.4.2. Проведення професійно-психологічного відбору різних категорій громадян та військовослужбовців	273
9.4.3. Формування висновків про результати професійно-психологічного відбору та робота з отриманою інформацією	275
РОЗДІЛ Х. НАГОРОДЖЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ	277
10.1. Нагородження особового складу державними нагородами України	277
10.2. Нагородження особового складу заохочувальними відзнаками Міністерства оборони України	281
10.3. Нагородження особового складу почесними нагрудними знаками Головнокомандувача Збройних Сил України	294
10.4. Правила носіння нагород і відзнак на військовій формі одягу	304
10.4.1. Порядок носіння державних нагород України та відзнак Президента України	306
10.4.2. Порядок носіння заохочувальних відзнак Міністерства оборони України	307
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	311
ГЛОСАРІЙ	315
ДОДАТКИ	322
УКЛАДАЧІ	445
ДО ЧИТАЧА	447

ПЕРЕДМОВА

Збройні Сили України складаються з військових частин, вищих військових навчальних закладів, установ та організацій, з'єднань та органів військового управління. До органів військового управління відносяться територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП), які були створені для підвищення ефективності роботи з військовозобов'язаними, резервістами та ветеранами.

23 лютого 2022 року територіальні центри комплектування та соціальної підтримки офіційно стали частиною єдиної системи, замінивши військові комісаріати. ТЦК та СП – це сучасна й комплексна структура, яка підпорядковується чотирьом оперативним командуванням: «Північ», «Південь», «Захід» і «Схід». На основі єдиного державного реєстру військовозобов'язаних ТЦК та СП здійснюють електронний облік, координують мобілізаційні процеси та забезпечують соціальний супровід.

Територіальні центри комплектування займають важливе місце в обліковій силі оборони України. Їх діяльність забезпечує ефективний процес комплектування, підготовки та мобілізації, що є необхідним для захисту держави від потенційних загроз.

Але, разом з тим, після початку повномасштабного вторгнення у суспільстві до військовослужбовців ТЦК та СП сформувалося упереджене ставлення, не зважаючи на їх діяльність у правовому полі, що є наслідком ворожих інформаційних атак, з метою дискредитувати законну діяльність ТЦК та СП, яка виражається у спекуляції, маніпуляції, перекручуванні фактів та створенні фейків.

«Ворог розуміє, що зрив мобілізації – це найлегший шлях до власної перемоги. Саме тому для дискредитації територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, що займаються мобілізацією, російська пропаганда докладає багато зусиль і витрачає значні бюджети. Зокрема, створює та поширює фейкові та маніпулятивні новини через мережу онлайн-ресурсів та телеграм-каналів. Основна мета таких дій – формування в українському суспільстві стійких негативних упереджень щодо роботи Центрів комплектування¹».

¹ ТОП – 10 міфів про ТЦК. URL: <https://chudniv-miskrada.gov.ua/news/1738138084/> (дата звернення: 22.10.2025).

Підтримка та розвиток територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки є критично важливими для успішного подолання викликів, встановлення миру. Завдяки ТЦК та СП держава може швидко мобілізувати необхідну кількість військовослужбовців у разі загрози, забезпечуючи ефективну організацію процесу, що є вкрай важливим для Української Перемоги.

Перейти на сайт →